

PROTOCOL DYSLEXIE

Dyslexie protocol   De Bouwsteen   september 2016

HOE TE HANDELEN BIJ LEES- EN/OF SPELLINGPROBLEMEN OF (EEN VERMOEDEN VAN) DYSLEXIE?

Inhoudsopgave

Inleiding	Blz. 2
Hoofdstuk 1 Wat is dyslexie?	Blz. 3
Hoofdstuk 2 Voorbereidend lezen en schrijven in groep 1 en 2	Blz. 4
Wat te doen in groep 1?	Blz. 7
Wat te doen in groep 2?	Blz. 9
Hoofdstuk 3 Leren lezen en schrijven in groep 3	Blz. 11
Wat te doen in groep 3?	Blz. 13
Hoofdstuk 4 Lezen en spellen in groep 4	Blz. 14
Wat te doen in groep 4?	Blz. 16
Hoofdstuk 5 Lezen en spellen in groep 5-8	Blz. 17
Wat te doen in groep 5?	Blz. 19
Wat te doen in groep 6?	Blz. 20
Wat te doen in groep 7?	Blz. 21
Wat te doen in groep 8?	Blz. 22
Hoofdstuk 6 Diagnostiek, verwijzing en behandeling	Blz. 23
Hoofdstuk 7 Compenserende en dispenserende maatregelen en hulpmiddelen voor dyslectische leerlingen met een dyslexieverklaring	Blz. 25
Hoofdstuk 8 Aangepaste normering en becijfering voor dyslectische leerlingen met een dyslexieverklaring	Blz. 26
Hoofdstuk 9 Het begeleidingsplan en het kindplan	Blz. 27
Bijlage I	Blz. 29
Bijlage II	Blz. 30
Bijlage III	Blz. 32
Bijlage IV	Blz. 34
Bijlage V	Blz. 37
Bijlage VI	Blz. 39

Inleiding

Dit protocol leesproblemen en dyslexie is ontwikkeld voor leerkrachten op basisschool De Bouwsteen.

In dit protocol wordt begonnen met een definitie van dyslexie. Aan de hand van kenmerken en een checklist kunnen we een vermoeden van dyslexie signaleren. Met behulp van dit protocol kan de ontwikkeling van leerlingen met lees- en spellingproblemen op een systematische manier gevolgd worden (stappenplan per leerjaar). Verder maakt dit protocol duidelijk wanneer en hoe we leerlingen met mogelijke dyslexie moeten doorverwijzen. Daarnaast staat in dit protocol vermeld wat we als school aan compenserende en dispenserende maatregelen en hulpmiddelen kunnen bieden aan leerlingen met de diagnose dyslexie. Door dit in een kindplan te zetten geeft het praktische handvatten voor de leerlingen en de leerkrachten. In de bijlagen staan verschillende checklists, zodat het protocol praktisch kan worden gebruikt door de leerkrachten.

Op De Bouwsteen wordt planmatig gewerkt d.m.v. opbrengstgericht werken (OGW). Twee keer per jaar maakt de leerkracht een groepsplan en vervolgens wordt er gedurende een half jaar met dit groepsplan gewerkt. Tussentijds vinden er een evaluatie en eventuele aanpassingen plaats. De groep wordt onderverdeeld in 3 groepen. De (risico)leerlingen met lees- en of spellingproblemen zitten in de instructieafhankelijke groep. Voor de leerlingen die specifieke individuele onderwijsbehoeften hebben, wordt een handelingsplan opgesteld.

Hoofdstuk 1 Wat is dyslexie?

Op basisschool De Bouwsteen wordt uitgegaan van de definitie van Stichting Dyslexie Nederland (SDN) die is geschreven op aanbevelingen van de gezondheidsraad

'Dyslexie is een stoornis die gekenmerkt wordt door een hardnekkig probleem met het aanleren en het accuraat en/of vlot toepassen van het lezen en/of spellen op woordniveau'.

De definitie van dyslexie zoals door de SDN wordt gehanteerd spreekt van een 'hardnekkig probleem'.

Hieronder 2 criteria waaraan moet worden voldaan om te kunnen spreken van dyslexie:

1. *Achterstand*: het vaardigheidsniveau van lezen op woordniveau en/of spelling ligt significant onder hetgeen van het individu, gegeven diens leeftijd en omstandigheden, gevraagd wordt.
2. *Didactische resistentie*: het probleem in het aanleren en toepassen van het lezen en/of spellen op woordniveau blijft bestaan ook wanneer voorzien wordt in adequate remediërende instructie en oefening.

Kenmerken van dyslexie:

Problemen bij het lezen

De leesproblemen van leerlingen met dyslexie vallen het meest op bij hardop lezen. Sommige leerlingen hebben een traag leestempo en lezen de woorden spellend (h-a-k).

Andere leerlingen hebben een hoog leestempo, maar maken daarbij veel fouten door te raden. Er kan ook sprake zijn van een combinatie van beide.

Problemen bij het spellen

Leerlingen met dyslexie maken veel spellingfouten en hebben daarom veel steun aan spellingsregels. Het kan zijn dat ze één bepaald woord op een bladzijde op verschillende manieren spellen. Leerlingen met dyslexie proberen vaak de spelling van specifieke woorden te onthouden. Dit is een enorme belasting voor het geheugen. Bovendien blijft de kennis meestal niet hangen, omdat ze het op een onsamenhangende manier in het geheugen opslaan.

Problemen bij het schrijven

Leerlingen met dyslexie schrijven vaak onleesbaar en maken veel doorhalingen. Bij leerlingen die wel leesbaar schrijven, valt het trage schrijftempo op.

Hoofdstuk 2 Voorbereidend lezen en schrijven in groep 1 en 2

Op De Bouwsteen wordt in de kleutergroepen thematisch gewerkt. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de methode 'Schatkist'. In deze methode komen alle aspecten van taal uitgebreid aan bod en staan de doelen en tussendoelen beschreven. Er wordt ook gewerkt met de map 'Fonemisch bewustzijn' van het CPS.

Bij het stimuleren van de beginnende geletterdheid zijn taalbewustzijn en het alfabetisch principe van groot belang. Er wordt aandacht geschonken aan:

- visueel en auditief aanbieden van klankstructuren
- fonemisch bewustzijn
- taalspel (rijmspelletjes, klanksorteerspelletjes, raadspelletjes, etc.)
- auditieve analyse
- auditieve synthese
- letterkennis

Verder is het van groot belang dat de kleuterklas een geletterde omgeving is.

- In de klas zijn allerlei soorten boeken te vinden. Denk hierbij aan prentenboeken, voorleesboeken, rijmboeken, informatieve boeken. De boeken worden regelmatig gewisseld en sluiten aan bij het thema van die periode.
- Het taalbewustzijn wordt gestimuleerd door kleuters op een speelse manier ervaring op te laten doen met boeken en verhalen. (voorlezen, laten navertellen)
- In de kleuterklas is een lees-schrijfhoek ingericht. De leerlingen kunnen zelfstandig(dan wel gestuurd) werken aan geletterde activiteiten m.b.v. woordkaartjes, stempels, papier en potloden.
- De namen van de leerlingen staan op de stoelen en de kapstokken.
- In de klas hangen woordkaartjes bijv. deur en kast.
- Er wordt gewerkt met de lettermuur.
- Er wordt gewerkt met een kleine kring waardoor de leerlingen meer individuele aandacht krijgen.
- Er worden liedjes, versjes en rijmpjes aangeleerd.
- Er wordt gebruik gemaakt van een digitaal schoolbord.
- Klassenbibliotheek. Om het voorlezen en het leren lezen te stimuleren lenen de leerlingen elke week een boek om thuis te lezen.
- Elk jaar brengen alle groepen een bezoek aan de bibliotheek.
- Tijdens de Kinderboekenweek wordt er projectmatig gewerkt en veel aandacht aan lezen besteed.
- In januari vindt het voorleesontbijt plaats en gedurende een week wordt er extra aandacht besteed aan het voorlezen. In deze week gaan de leerlingen uit de groepen 5 t/m 8 voorlezen bij de groepen 1 t/m 4.
- Ontwikkelingsmaterialen.

Leerlijnen van het jonge kind

Aan de hand van het observatieprogramma leerlijnen van het jonge kind kijkt de leerkracht gedurende het jaar naar de taalontwikkeling van het kind. De onderdelen waarnaar gekeken zal worden zijn:

- Verhaalbegrip
- Boekoriëntatie
- Taalfuncties (zoals letterherkenning en pictogrammen)
- Taalbewustzijn (zoals rijmen en klankherkenning)
- Taalgebruik.

Kenmerken van leesproblemen en dyslexie in groep 1 en 2:

In groep 1 en 2 kan er natuurlijk nog niet gesproken worden over leesproblemen, omdat het leren lezen nog niet is begonnen. Vanaf groep 3 kan pas daadwerkelijk worden bepaald in hoeverre er sprake is van een probleem op het gebied van lezen en spellen. Toch kan er al in de kleutergroepen aan de hand van kenmerken worden vastgesteld welke leerlingen risico lopen. Het is belangrijk om dit tijdig te signaleren en vervolgens gericht hulp te bieden. Dit kan leesproblemen op latere leeftijd voorkomen, dan wel op tijd onderkennen. In de toekomst kan dit een hoop (lees)frustratie bij de leerling wegnemen, dan wel verminderen.

Indien de leerling uit groep 2 in februari niet voldoende letters beheerst en er zorgen zijn over het klankbewustzijn wordt er overgegaan op het programma BOUW! (na 6 weken interventie).

Risicoleerlingen in groep 1 en 2 zijn (zie ook lijst hulpmiddel signalering risicokleuters);

- leerlingen met een vertraagde spraakontwikkeling o Vaak leerlingen die je doorstuurt naar de logopediste
  - Mondmotoriek is zwak
- lees-/spellingsproblemen in de familie
- leerlingen bij wie thuis geen Nederlands wordt gesproken
- leerlingen bij wie thuis weinig wordt voorgelezen
- leerlingen uit een taalarme omgeving
- leerlingen met gehoorproblemen
- leerlingen die moeite hebben met automatiseren (bijv. kleuren, dagen van de week)
- leerlingen die moeilijk dingen kunnen onthouden (bijv. liedjes, rijmpjes en namen van klasgenootjes)
- uitvallers op CITO Taal voor kleuters (D en E-score)
- leerlingen die problemen hebben met het leren en benoemen van letters. Geen belangstelling voor letters, interesseert ze niet, herkennen ze ook niet!
- leerlingen met duidelijke woordvindingsproblemen:
  - Weet de weg niet in een winkel o Kan niet vlot praten zonder "uh"
  - Kunnen niet vlot en logisch, vaak chaotisch een verhaal navertellen, tijdsaanduiding klopt vaak niet.
- leerlingen die moeite hebben met het zien van kleine verschillen (visuele discriminatie)
- leerlingen die moeite hebben met verbaal gegeven opdrachten
- leerlingen gebruiken vaak donkere kleuren
- kleuren benoemen gaat moeizaam (er wordt vaak aan kleurenblindheid gedacht)
- kan langer termijngeheugen niet naar het werkgeheugen halen:
  - Onthouden van 1-10, 10-0, 1-20 etc.

- Dagen van de week ○ Wanneer ben je jarig?
- Hoeveel jaar ben je?
- Zwak korte termijn geheugen:
  - Tijdsoriëntatie is zwak (welke dag is het vandaag?) ○ Synchron tellen
  - Herkennen van pbd wordt vaak gespiegeld, eu ou ui in groep 3
- Fonemisch bewustzijn: klankbewust zijn:
  - Zij horen bij het woord "meer" "ier" op het eind, o Eu wordt ui o Eer wordt i o Oorte wordt aarte
  - Zoals de leerlingen het horen, spreken ze het zelf ook uit (b-p), dus goed hier op letten!!!
- Kan klanken niet goed horen en uitspreken o Vraag je: haal bij het woord "grip" de "r" weg, wat hou je over? Kunnen ze niet beantwoorden.
- Verven, tekenen niet graag (heeft met de motoriek te maken) Risicoleerlingen zitten tijdens het werken met het groepsplan in de instructieafhankelijke groep.

In bijlage I staan de kenmerken in een checklist. Deze kan bij een vermoeden van dyslexie bij een leerling worden ingevuld.

Wat te doen in groep 1?

Stap	Moment	Wat moet er gebeuren?	Hoe?	Wie?
1	intake	Tijdens het intakegesprek wordt er gevraagd naar dyslexie in familie, gesproken taal thuis, nut van voorlezen.	Door middel van vragenlijst	Adjunct-directeur onderbouw
2	Na 4 schoolweken	Gesprek over de bevindingen van de eerste weken. Ouders informeren leerkracht over het kind.	Gesprek	Ouders en leerkracht
3	september	Opstellen groepsplan	Invullen van het format	Leerkracht
4	September-januari	Start observaties leerlijn jonge kind	Invullen van de observatielijsten van het jonge kind	Leerkracht
5	na observatie	Bespreken van de risicoleerlingen n.a.v. observatie	Collegiaal overleg	Leerkracht en intern begeleider
6	schoolweek 10	Bijstellen groepsplan	Format aanpassen indien nodig	Leerkracht
7	november	Leerlingbespreking team	Uitvallers beschrijven/bespreken	Leerkracht+team

8	februari	Risicoleerlingen n.a.v. observatie bespreken	Collegiaal overleg	Leerkracht en intern begeleider
9	begin februari	Opstellen groepsplan	Invullen van het format	Leerkracht
10	Februari-juni	Observeren m.b.v. Observatielijst 2 leerlijn jonge kind	Invullen observatielijst	Leerkracht
11	na observatie	Bespreken van de risicoleerlingen n.a.v. observatie	Collegiaal overleg	Leerkracht en intern begeleider
12	februari/maart	Leerlingbespreking team	Uitvallers beschrijven/bespreken	Leerkracht+team
13	schoolweek 30	Bijstellen groepsplan	Format aanpassen indien nodig	Leerkracht
14	juni	Leerlingbespreking team	Uitvallers beschrijven/bespreken	Leerkracht+team

15	eind van het schooljaar	Overdracht naar groep 2	Schrijven van de overdracht. Maken van de groepen voor het nieuwe groepsplan	Leerkracht
----	-------------------------	-------------------------	--	------------

Wat te doen in groep 2?

Stap	Moment	Wat moet er gebeuren?	Hoe?	Wie?
1	september	Opstellen groepsplan m.b.v. gegevens groep 1	Invullen van het format	Leerkracht
2	September-januari	Observeren m.b.v. observatielijsten leerlijn jonge kind	Invullen observatielijst	Leerkracht
3	na observatie	Bespreken van de risicoleerlingen n.a.v. observatie	Collegiaal overleg	Leerkracht en intern begeleider
4	schoolweek 10	Bijstellen groepsplan	Format aanpassen indien nodig	Leerkracht
5	november	Leerlingbespreking team	Uitvallers beschrijven/bespreken	Leerkracht +team
6	januari	Screening letterkennis Bouw!	Lettertoets en analyse/synthese toets	Leerkracht
7	januari	Afnemen Cito Taal en Ordenen voor kleuters M2	Afnemen toets in kleine groepjes	Leerkracht
8		Uitval Cito en Bouw! Bespreken	Gesprek	Leerkracht, ouders en of intern begeleider
9	begin februari	Opstellen groepsplan Risicoleerlingen in de gaten houden	Invullen van het format Diagnosticeren m.b.v. map CPS en CITO hulpboek?	Leerkracht
10	januari/februari	Risicoleerlingen n.a.v. CITO en observatie bespreken. Zo nodige starten met BOUW! na 6wk interventie.	Collegiaal overleg	Leerkracht en intern begeleider
11	Januari-juni	Observeren m.b.v. Observatielijst leerlijn jonge kind	Invullen observatielijst	Leerkracht
12	na observatie	Bespreken van de risicoleerlingen n.a.v. observatie	Collegiaal overleg	Leerkracht en intern begeleider
13	februari/mart	Leerlingbespreking team	Uitvallers beschrijven/bespreken	Leerkracht+team
14	schoolweek 30	Bijstellen groepsplan	Format aanpassen indien nodig	Leerkracht
15	mei/juni	Afnemen Cito Taal en Ordenen voor kleuters bij herfstleerlingen en de leerlingen die in januari IV en V score hadden.	Afnemen toets in kleine groepjes	Leerkracht
16	juni	Leerlingbespreking team	Uitvallers beschrijven / bespreken	Leerkracht+team

17	eind van het schooljaar	Overdracht naar groep 3	Schrijven van de overdracht. Maken van de groepen voor het nieuwe groepsplan	Leerkracht
		Logopediescreening In groep 2 vindt de logopediescreening plaats. Dit wordt bekostigd door de gemeente.		Logopediste GGD

Hoofdstuk 3 Leren lezen en schrijven in groep 3

In groep 3 gebruiken we voor het aanleren van technisch lezen de methode Veilig Leren Lezen(VLL)/de KIM-versie, en begint een kind echt met leren lezen en schrijven. In het eerste half jaar van groep 3 ligt de nadruk op het aanleren van alle klank-letterkoppelingen (letterkennis) en leeshandelingen die nodig zijn om die letters en woorden te maken en terug te lezen (zoemend lezen en hakken en plakken van woorden). Rond februari kennen de kinderen de meeste letters. Ze kunnen klankzuivere woorden lezen en schrijven, bijvoorbeeld 'kat'. In de tweede helft van groep 3, de zogenaamde niet-klankzuivere periode leren de kinderen woorden met medeklinkerclusters (h-e-rfst), meerlettergrepige woorden (zak-mes) en woorden met afwijkende spelling (bijvoorbeeld eindigend op -eer en -eur of -eeuw en -ieuw). De nadruk ligt in de tweede periode op het toenemen van de leesbaarheid.

Daarnaast is er veel aandacht voor begrijpend lezen.

De methode Veilig Leren Lezen waarmee gewerkt wordt in groep 3 kent de volgende niveaugroepen:

De stergroep:

Bij deze kinderen verloopt de leesontwikkeling moeizaam. De leerkracht begeleidt deze kinderen in kleine groepjes met extra uitleg en intensieve oefening.

De maangroep:

Dit is de middengroep van de klas met een gewone leesontwikkeling. Zij volgen het programma zonder extra uitleg of versnelling.

De zongroep:

Deze kinderen gaan snel door de leerstof en krijgen extra pittige vervolgoedragen.

In groep 3 wordt elke 3 weken de methodetoets van VLL, Veilig & Vlot, afgenomen. Daarnaast zijn er nog 4 extra toetsmomenten in het jaar van de methode VLL; herfst-, winter, lente- en eindsignalering.

Om het leren lezen te stimuleren is er ook in groep 3 een klassenbibliotheek. De leerlingen lenen elke week een boek, op hun eigen niveau, om thuis zelf te lezen.

In groep 3 staat een boekenkast met een ruime keuze aan leesboeken op het niveau van de kinderen. De kinderen lezen hier zelfstandig in. Elk jaar brengen alle groepen een bezoek aan de bibliotheek. Tijdens de Kinderboekenweek wordt er projectmatig gewerkt en veel aandacht aan lezen besteed. In januari vindt het voorleesontbijt plaats en gedurende een week wordt er extra aandacht besteed aan het voorlezen. In deze week gaan de leerlingen uit de groepen 5 t/m 8 voorlezen bij de groepen 1 t/m 4. Leerlingen die in groep 3 erg achterblijven op de lettertoets starten na een periode van interventie met BOUW! in februari.

Kenmerken van dyslexie bij leerlingen in groep 3 (en 4) zijn:

- moeite met het automatiseren van:
- letters
- omdraaien
- tweeklanken (zoals het onderscheid tussen uu-uieu)
- tijdorïentatie
- tafels / klokkijken / lezen:
- trage leesontwikkeling
- veel fouten
- radend lezen
- spellend lezen
- omdraaien van letters(b en d) schrijven:
- fonetisch schrijven van woorden
- moeite met spellingregels onthouden
- vooral veel fouten van allerlei aard
- problemen met korte/lange klanken(a-aa, o-oo)
- problemen met discriminatie u-ui-eu-uu
- problemen met klankposities (klankvolgorde)
- samengestelde woorden los opschrijven
- bij klankzuivere woorden klanken/letters weglaten
- overschrijffouten
- traag
- omdraaien van letters
- letters weglaten
- moeite met het schrijven van tweeklanken
- moeilijk leesbaar handschrift
- moeite om woorden in lettergrepen te verdelen
- moeite met tijdsdruk bij toetsen
- moeite met structuur aanbrengen
- grote weerstand tegen/weinig interesse in lezen en schrijven
- faalangst
- kan iets niet goed samenhangend uitleggen;
woordvindingsproblemen; zinsvindingsproblemen

Dyslexie kan erfelijk zijn.

In bijlage II staan de kenmerken in een checklist. Deze kan bij een vermoeden van dyslexie bij een leerling worden ingevuld.

Wat te doen in groep 3?

Stap	Moment	Wat moet er gebeuren?	Hoe?	Wie?
1	Start schooljaar	Bouw! Interventieprogramma continueren	Twee maal per week op school, daarnaast oefensoftware thuis gebruiken	Onderwijsassistente en ouders
2	september	Eerste veilig en vlot woordleestoets afnemen en analyseren	Toets VLL individueel afnemen	Leerkracht
3	september	Uitvallers bespreken	Gesprek	Ouders en leerkracht
4	oktober	Herfstsignalering (na kern 3)	Toets VLL Individueel afnemen	Leerkracht
5		Uitvallers herfstsignalering bespreken	Collegiaal overleg	Leerkracht en intern begeleider
6	schoolweek 12	Opstellen groepsplan	Invullen van het format	Leerkracht
7	november	Leerlingbespreking team	Uitvallers beschrijven/bespreken	Leerkracht+team
8	januari	Afnemen CITO M3 DMT, leestehniek, spelling en rekenen	DMT individueel afnemen Spelling, rekenen, begrijpend lezen en leestehniek klassikaal afnemen.	Leerkracht
9		Wintersignalering (na kern 6)	Toets VLL Individueel afnemen	Leerkracht
10	februari	Opstellen nieuw groepsplan	Invullen van het format	Leerkracht
11		Uitvallers bespreken met intern begeleider. Zo nodige starten met BOUW! na 6wk interventie.	Collegiaal overleg	Leerkracht/intern begeleider
12	februari/maart	Leerlingbespreking team	Uitvallers beschrijven/bespreken	Leerkracht+team
13		Lentesignalering (na kern 8)	Toets VLL Individueel afnemen	Leerkracht
14	schoolweek 30	Bijstellen groepsplan	Format aanpassen indien nodig	Leerkracht
15	mei/juni	Afnemen CITO E3 DMT, spelling, rekenen en begrijpend lezen.	DMT individueel afnemen Spelling, rekenen en begrijpend lezen klassikaal afnemen.	Leerkracht
16		Eindsignalering (na kern 11)	Toets VLL Individueel afnemen	Leerkracht
17	juni	Leerlingbespreking team	Uitvallers beschrijven/bespreken	Leerkracht+team
18	eind van het schooljaar	Overdracht naar groep 4	Schrijven van de overdracht. Maken van de groepen voor het nieuwe groepsplan	Leerkracht

Hoofdstuk 4 Lezen en spellen in groep 4

De technische leesvaardigheid laat ook na groep 3 een grote ontwikkeling zien. Over het algemeen kunnen leerlingen in groep 4 een groot aantal woorden en zinnen foutloos verklanken. Naast het lezen in korte en klankzuivere woorden komt er nu meer aandacht voor lange meerlettergrepige woorden, woorden met letterclusters en samengestelde woorden. Voorbeelden zijn woorden met open lettergrepen (lopen), woorden met een onbeklemtoonde klinker (boerderij), woorden met onbeklemtoonde voorvoegsels (begin) en woorden met de uitgang -ig, ige, -lijk, -lijke, -erd, en -end. Met meer leeservaring en door veel oefening in het verklanken van woorden herkent de leerling woorden steeds vlotter. In groep 4 is de begeleiding vooral gericht op het voortgezet technisch lezen, het begrijpend lezen, de leesmotivatie en het spellen.

In groep 4 wordt voor taal, spelling en woordenschat gewerkt met de methode Taal actief 4. De leerlijnen van taal, spelling en woordenschat zijn op een aantal manieren aan elkaar gekoppeld. De lessen worden gegeven vanuit ankers. Elk ankerverhaal is geschreven rondom een thema (gemeenschappelijk referentiekader).

Er wordt drie weken gewerkt binnen één thema. Binnen een thema tref je basislessen en differentiatielessen.

Voor het voortgezet technisch lezen en begrijpend lezen gebruiken we de methode 'Nieuwsbegrip'. Nieuwsbegrip gaat uit van de actualiteit, waardoor de lessen boeiend worden voor kinderen. De kinderen in groep 4 werken met de AA versie.

Ook in groep 4 wordt het lezen extra gestimuleerd. In de boekenkast staan verschillende soorten boeken, verhalenbundels, informatieboeken en strips. Er is een ruime keuze en diversiteit. Tijdens de

Kinderboekenweek wordt er projectmatig gewerkt en veel aandacht aan lezen besteed. In januari vindt het voorleesontbijt plaats en gedurende een week wordt er extra aandacht besteed aan het voorlezen. In deze week gaan de leerlingen uit de groepen 5 t/m 8 voorlezen bij de groepen 1 t/m 4.

Om het lezen te bevorderen en leerlingen nieuwsgierig te maken voor boeken houden de leerlingen van groep 4 t/m 6 jaarlijks een boekbespreking. Zij vertellen iets over hun lievelingsboek en lezen er vervolgens uit voor.

Voor leerlingen die in groep 4 een lage DMT score hebben, kunnen alsnog deelnemen aan het interventieprogramma BOUW!.

Spelling:

In groep 4 maken de kinderen kennis met spellingregels. Deze regels zijn voor sommige kinderen moeilijk. De leerkracht hanteert vaste regels voor spelling, verkregen vanuit de methode. Enkele leerlingen die moeite hebben met spelling maken gebruik van de methode Bloon. Bloon staat voor: Bekijken, Lezen, Omdraaien, Opschrijven, Nakijken. De leerkracht en intern begeleider bekijken voor welke leerlingen deze methode geschikt is.

Kenmerken van dyslexie bij leerlingen in groep 4 (en 3) zijn:

- moeite met het automatiseren van:
- letters
- omdraaien
- tweeklanken (zoals het onderscheid tussen uu-ueiu)
- tijdorïentatie
- tafels / klokkijken / lezen:
- trage leesontwikkeling
- veel fouten
- radend lezen
- spellend lezen
- omdraaien van letters(b en d) / schrijven:
- fonetisch schrijven van woorden
- moeite met spellingregels onthouden
- vooral veel fouten van allerlei aard
- problemen met korte/lange klanken(a-aa, o-oo)
- problemen met discriminatie u-ui-eu-uu
- problemen met klankposities (klankvolgorde)
- samengestelde woorden los opschrijven
- bij klankzuivere woorden klanken/letters weglaten
- overschrijffouten
- traag
- omdraaien van letters
- letters weglaten
- moeite met het schrijven van tweeklanken
- moeilijk leesbaar handschrift
- moeite om woorden in lettergrepen te verdelen
- moeite met tijdsdruk bij toetsen
- moeite met structuur aanbrengen
- grote weerstand tegen/weinig interesse in lezen en schrijven
- faalangst
- kan iets niet goed samenhangend uitleggen;
woordvindingsproblemen; zinsvindingsproblemen

Dyslexie kan erfelijk zijn.

In bijlage II staan de kenmerken in een checklist. Deze kan bij een vermoeden van dyslexie bij een leerling worden ingevuld.

Wat te doen in groep 4?

Stap	Moment	Wat moet er gebeuren?	Hoe?	Wie?
1	Start schooljaar	Bouw! Interventieprogramma continueren	Twee maal per week op school, daarnaast oefensoftware thuis gebruiken.	Ouders en onderwijsas.
1	september	Afnemen DMT kaart 1A 2A 3A bij alle leerlingen	Individueel afnemen	Leerkracht
2	september	Opstellen groepsplan	Invullen van het format	Leerkracht
3	Schoolweek 10	Bijstellen groepsplan	Format aanpassen indien nodig	Leerkracht
4	november	Leerlingbespreking team	Uitvallers beschrijven/bespreken	Leerkracht + team
5	november	Nieuwsbegrip toets	Methode toets klassikaal	Leerkracht
6	januari	Afnemen CITO M4 rekenen, begrijpend lezen en spelling. DMT kaart 1B 2B 3B bij uitvallers	Spelling, rekenen en begrijp. Lz. klassikaal. DMT individueel bij de uitvallers IV en V score)	Leerkracht
7	februari	Opstellen groepsplan	Invullen van format	leerkracht
8	februari	Uitvallers CITO bespreken. Zo nodig starten met BOUW!	Collegiaal overleg	Leerkracht + IB
9	februari	Nieuwsbegrip toets	Methode toets klassikaal	leerkracht
10	Februari/maart	Leerlingbespreking team	Uitvallers beschrijven/bespreken	Leerkracht + team
11	Schoolweek 30	Bijstellen groepsplan	Format aanpassen indien nodig	Leerkracht
12	mei	Nieuwsbegrip toets	Methode toets klassikaal	Leerkracht
13	mei/juni	Afnemen CITO E4, rekenen, begrijpend lezen en spelling. DMT kaart 1C 2C 3C bij uitvallers	Spelling, rekenen en begrijpend lezen klassikaal.	Leerkracht
14	juni	Uitvallers CITO bespreken	Collegiaal overleg	Leerkracht + IB
15	juni	Leerlingbespreking team	Uitvallers beschrijven/bespreken	Leerkracht + team
16	Einde van het schooljaar	Overdracht naar groep 5	Schrijven van de overdracht. Maken van de groepen voor het nieuwe groepsplan	Leerkracht
17	Einde van het schooljaar	Overdracht naar groep 5	Evalueren en doorgeven van het kindplan dyslexie	Intern begeleider met kind in overleg met ouders

Hoofdstuk 5 Lezen en spellen in groep 5-8

Lezen:

In de bovenbouw van de basisschool is het leesonderwijs erop gericht de leerlingen steeds meer woorden te leren lezen en steeds zelfstandiger te maken, om door middel van lezen informatie op te doen en hun kennis uit te breiden. In de hogere groepen gaat de ontwikkeling van het technisch lezen door, maar in een beduidend lager tempo dan in de groepen 3 en 4. De snelheid waarmee leerlingen woorden herkennen neemt niet meer zoveel toe en ook kunnen leerlingen de meeste woorden accuraat herkennen. De aandacht verplaatst zich steeds meer naar het lezen met begrip van verschillende tekstsoorten.

In de groepen 5 en 6 wordt voortgezet technisch lezen en begrijpend lezen de methode 'Nieuwsbegrip' gebruikt. Bij Nieuwsbegrip wordt de A-versie aangeboden in deze groepen. Daarnaast wordt er in duo's in een leesboek gelezen.

In groep 7 en 8 is er geen methode voor technisch lezen. De leerlingen lezen in duo's van gelijk niveau in een leesboek. Ook in deze groepen wordt 'Nieuwsbegrip' voor begrijpend lezen gebruikt. In deze groepen wordt gebruik gemaakt van de B-versie van Nieuwsbegrip.

Ook in de groepen 5 t/m 8 wordt het lezen extra gestimuleerd. In de boekenkast staan verschillende soorten boeken, verhalenbundels, informatieboeken en strips. Er is een ruime keuze en diversiteit. De leerlingen in de groepen 7 en 8 maken een boekverslag over het gelezen boek. Tijdens de Kinderboekenweek wordt er projectmatig gewerkt en veel aandacht aan lezen besteed. In januari vindt het voorleesontbijt plaats en gedurende een week wordt er extra aandacht besteed aan het voorlezen. In deze week gaan de leerlingen uit de groepen 5 t/m 8 voorlezen bij de groepen 1 t/m 4. In de groepen 7 en 8 vindt jaarlijks een voorleeswedstrijd plaats. Allereerst zijn er voorrondes in de klas. Iedere leerling leest een stuk voor en wordt vervolgens op een aantal punten beoordeeld door de leerkracht en klasgenoten. Vervolgens gaan de klassenwinnaars tegen elkaar strijden. De winnaar hiervan gaat door naar de regionale finale. Om het lezen te bevorderen en leerlingen nieuwsgierig te maken voor boeken houden de leerlingen van groep 4 t/m 6 jaarlijks een boekbespreking. Zij vertellen iets over hun lievelingsboek en lezen er vervolgens uit voor.

Vanaf groep 5 houden de leerlingen elk jaar een spreekbeurt. In groep 7 en 8 dragen de leerlingen een gedicht voor.

Spelling:

Leerlingen die moeite hebben met spelling krijgen daar in de bovenbouw nog meer last van. Er komen steeds meer nieuwe spellingscategorieën bij en ook de werkwoordspelling krijgt vanaf groep 7 veel aandacht. Leerlingen leren lange woorden (zoals "geleidelijk") en samenstellingen

(zoals "voetbalwedstrijd"). Ze leren de regels van de werkwoordspelling en zijn redelijk in staat om leenwoorden correct te spellen (zoals "politie", "liter", "computer"). Ook op zinsniveau breiden hun vaardigheden zich uit. Ze kunnen interpunctie toepassen, leren correct schriftelijk taalgebruik en herkennen fouten in hun eigen geschreven teksten.

Ook in groep 5 t/m 8 wordt voor taal en spelling gewerkt met de methode Taal actief 3. De leerlijnen van taal, spelling en woordenschat zijn op een aantal manieren aan elkaar

gekoppeld. De lessen worden gegeven vanuit ankers. Elk ankerverhaal is geschreven rondom een thema (gemeenschappelijk referentiekader).

Er wordt drie weken gewerkt binnen één thema. Binnen een thema tref je basislessen en differentiatielessen. Enkele leerlingen die moeite hebben met spelling maken gebruik van de methode Bloon. Bloon staat voor: Bekijken, Lezen, Omdraaien, Opschrijven, Nakijken. De leerkracht en intern begeleider bekijken voor welke leerlingen deze methode geschikt is.

In groep 8 wordt een keuze gemaakt voor het voortgezet onderwijs. De leerkracht van groep 8 vult het onderwijskundig rapport voor het voortgezet onderwijs in. Het is belangrijk om het voortgezet onderwijs te informeren en adviseren welke hulp en begeleiding het dyslectische kind heeft gehad en in de toekomst nodig heeft.

Kenmerken van dyslexie bij leerlingen in groep 5 t/m 8 zijn:

- lezen
  - traag
  - spellend
  - radend
  - slordig
- schrijven:
- traag
  - onleesbaar
  - overschrijffouten
  - problemen met het onthouden van spellingregels
  - nog steeds problemen met goed schrijven van klankzuivere woorden; klank weglaten, kort/lang problemen, los schrijven van samengestelde woorden.
  - moeite met woordbeeld
  - terugval in resultaten
  - na oefenen van één categorie of woordpakket wordt een woord vaak goed geschreven, maar moet hetzelfde woord spontaan geschreven worden, dan fout.
  - moeite met automatiseren
  - topografie
  - maanden
  - jaartallen
  - moeite met Engels (en andere vreemde talen)
  - structuur ontbreekt
  - faalangst
  - kan geen 2 dingen tegelijk doen
  - niveauverschil lezen/spelling en andere vakgebieden
  - grote weerstand tegen/weinig interesse in lezen en schrijven
  - kan iets niet goed samenhangend uitleggen; woordvindingsproblemen; zinsvindingsproblemen

Dyslexie kan erfelijk zijn.

In bijlage III staan de kenmerken in een checklist. Deze kan bij een vermoeden van dyslexie bij een leerling worden ingevuld.

Wat te doen in groep 5?

Stap	Moment	Wat moet er gebeuren?	Hoe?	Wie?
1	september	Afnemen DMT kaart 1A 2A 3A bij alle uitvallers (IV en V-score en instructieafhankelijke leerlingen)	Individueel afnemen	Leerkracht
2	september	Opstellen groepsplan	Invullen van het format	Leerkracht
3	Schoolweek 10	Bijstellen groepsplan	Format aanpassen indien nodig	Leerkracht
4	november	Leerlingbespreking team	Uitvallers beschrijven/bespreken	Leerkracht + team
5	november	Nieuwsbegrip toets	Methode toets klassikaal	Leerkracht
6	januari	Afnemen CITO M5 rekenen, begrijpend lezen en spelling. DMT kaart 1B 2B 3B bij uitvallers	Spelling, rekenen en begrijpend lezen klassikaal. DMT individueel bij de uitvallers IV en V	Leerkracht
7	februari	Opstellen groepsplan	Invullen van het format	Leerkracht
8	februari	Uitvallers CITO bespreken	Collegiaal overleg	Leerkracht + IB
9	februari	Nieuwsbegrip toets	Methode toets klassikaal	Leerkracht
10	Februari/maart	Leerlingbespreking team	Uitvallers beschrijven/bespreken	Leerkracht + team
11	Schoolweek 30	Bijstellen groepsplan	Format aanpassen indien nodig	Leerkracht
12	mei	Nieuwsbegrip toets	Methode toets klassikaal	Leerkracht
13	mei/juni	Afnemen CITO E5, rekenen, begrijpend lezen en spelling. DMT kaart 1C 2C 3C bij uitvallers	Spelling, rekenen en begrijpend lezen klassikaal. DMT individueel	Leerkracht
14	juni	Uitvallers CITO bespreken	Collegiaal overleg	Leerkracht + IB
15	juni	Leerlingbespreking team	Uitvallers beschrijven/bespreken	Leerkracht + team
16	Einde van het schooljaar	Overdracht naar groep 6	Schrijven van de overdracht. Maken van de groepen voor het nieuwe groepsplan	Leerkracht
17	Einde van het schooljaar	Overdracht naar groep 6	Evaluëren en doorgeven van het kindplan dyslexie	Intern begeleider met he kind in overleg met ouders

Wat te doen in groep 6?

Stap	Moment	Wat moet er gebeuren?	Hoe?	Wie?
1	september	Afnemen DMT kaart 1A 2A 3A bij alle uitvallers (IV en V-score en instructieafhankelijke leerlingen)	Individueel afnemen	Leerkracht
2	september	Opstellen groepsplan	Invullen van het format	Leerkracht
3	Schoolweek 10	Bijstellen groepsplan	Format aanpassen indien nodig	Leerkracht
4	november	Leerlingbespreking team	Uitvallers beschrijven/bespreken	Leerkracht + team
5	november	Nieuwsbegrip toets	Methode toets klassikaal	Leerkracht
6	januari	Afnemen CITO M6 rekenen, begrijpend lezen en spelling. DMT kaart 1B 2B 3B bij uitvallers	Spelling, rekenen en begrijpend lezen klassikaal. DMT individueel bij de uitvallers IV en V	Leerkracht
7	februari	Opstellen groepsplan	Invullen van het format	Leerkracht
8	februari	Uitvallers CITO bespreken	Collegiaal overleg	Leerkracht + IB
9	februari	Nieuwsbegrip toets	Methode toets klassikaal	Leerkracht
10	Februari/maart	Leerlingbespreking team	Uitvallers beschrijven/bespreken	Leerkracht + team
11	Schoolweek 30	Bijstellen groepsplan	Format aanpassen indien nodig	Leerkracht
12	mei	Nieuwsbegrip toets	Methode toets klassikaal	Leerkracht
13	mei/juni	Afnemen CITO E6, rekenen, begrijpend lezen en spelling. DMT kaart 1C 2C 3C bij uitvallers	Spelling, rekenen en begrijpend lezen klassikaal. DMT individueel	Leerkracht
14	juni	Uitvallers CITO bespreken	Collegiaal overleg	Leerkracht + IB
15	juni	Leerlingbespreking team	Uitvallers beschrijven/bespreken	Leerkracht + team
16	Einde van het schooljaar	Overdracht naar groep 7	Schrijven van de overdracht. Maken van de groepen voor het nieuwe groepsplan	Leerkracht
17	Einde van het schooljaar	Overdracht naar groep 7	Evalueren en doorgeven van het kindplan dyslexie	Intern begeleider met he kind in overleg met ouders

Wat te doen in groep 7?

Stap	Moment	Wat moet er gebeuren?	Hoe?	Wie?
1	september	Afnemen DMT kaart 1A 2A 3A bij alle uitvallers (IV en V-score en instructieafhankelijke leerlingen)	Individueel afnemen	Leerkracht
2	september	Opstellen groepsplan	Invullen van het format	Leerkracht
3	Schoolweek 10	Bijstellen groepsplan	Format aanpassen indien nodig	Leerkracht
4	november	Leerlingbespreking team	Uitvallers beschrijven/bespreken	Leerkracht + team
5	november	Nieuwsbegrip toets	Methode toets klassikaal	Leerkracht
6	januari	Afnemen CITO M7 rekenen, begrijpend lezen en spelling. DMT kaart 1B 2B 3B bij uitvallers	Spelling, rekenen en begrijpend lezen klassikaal. DMT individueel bij de uitvallers IV en V	Leerkracht
7	februari	Opstellen groepsplan	Invullen van het format	Leerkracht
8	februari	Uitvallers CITO bespreken	Collegiaal overleg	Leerkracht + IB
9	februari	Nieuwsbegrip toets	Methode toets klassikaal	Leerkracht
10	Februari/maart	Leerlingbespreking team	Uitvallers beschrijven/bespreken	Leerkracht + team
11	Schoolweek 30	Bijstellen groepsplan	Format aanpassen indien nodig	Leerkracht
12	mei	Nieuwsbegrip toets	Methode toets klassikaal	Leerkracht
13	mei/juni	Afnemen CITO E7, rekenen, begrijpend lezen en spelling. DMT kaart 1C 2C 3C bij uitvallers	Spelling, rekenen en begrijpend lezen klassikaal. DMT individueel	Leerkracht
14	juni	Uitvallers CITO bespreken	Collegiaal overleg	Leerkracht + IB
15	juni	Leerlingbespreking team	Uitvallers beschrijven/bespreken	Leerkracht + team
16	Einde van het schooljaar	Overdracht naar groep 8	Schrijven van de overdracht. Maken van de groepen voor het nieuwe groepsplan	Leerkracht
17	Einde van het schooljaar	Overdracht naar groep 8	Evalueren en doorgeven van het kindplan dyslexie	Intern begeleider met he kind in overleg met ouders

Wat te doen in groep 8?

Stap	Moment	Wat moet er gebeuren?	Hoe?	Wie?
1	september	Afnemen DMT kaart 1A 2A 3A bij alle uitvallers (IV en V-score en instructieafhankelijke leerlingen)	Individueel afnemen	Leerkracht
2	september	Opstellen groepsplan	Invullen van het format	Leerkracht
3	Schoolweek 10	Bijstellen groepsplan	Format aanpassen indien nodig	Leerkracht
4	november	Leerlingbespreking team	Uitvallers beschrijven/bespreken	Leerkracht + team
5	november	Nieuwsbegrip toets	Methode toets klassikaal	Leerkracht
6	januari	Afnemen CITO M5 rekenen, begrijpend lezen en spelling. DMT kaart 1B 2B 3B bij uitvallers	Spelling, rekenen en begrijpend lezen klassikaal. DMT individueel bij de uitvallers IV en V	Leerkracht
7	februari	Opstellen groepsplan	Invullen van het format	Leerkracht
8	februari	Uitvallers CITO bespreken	Collegiaal overleg	Leerkracht + IB
9	februari	Nieuwsbegrip toets	Methode toets klassikaal	Leerkracht
10	Februari/maart	Leerlingbespreking team	Uitvallers beschrijven/bespreken	Leerkracht + team
11	maart	Schrijven overdracht VO	Format invullen. Duidelijk vermelden wat we als school gedaan hebben voor dyslectische leerling; compenserende en dispenserende maatregelen.	Leerkracht
12	Schoolweek 30	Bijstellen groepsplan	Format aanpassen indien nodig	Leerkracht
13	april	Afnemen centrale eindtoets	Klassikaal afnemen. Dyslectische leerlingen hebben recht op een aangepaste toets: digitaal of vergroot	Leerkracht
14	mei	Nieuwsbegrip toets	Methode toets klassikaal	Leerkracht
15	juni	Leerlingbespreking team	Uitvallers beschrijven/bespreken	Leerkracht + team

Hoofdstuk 6 Diagnostiek, verwijzing en behandeling

Als school kunnen en mogen wij alleen een vermoeden van dyslexie uitspreken naar ouders. Het is dan aan de ouders of zij hun kind willen laten onderzoeken.

De vergoeding van diagnostiek en behandeling van ernstige dyslexie is in het basispakket van de zorgverzekering opgenomen. Alle leerlingen in het primair onderwijs van 7 jaar tot voor de 13^e verjaardag kunnen in aanmerking komen voor vergoeding van dyslexiezorg.

Gegeven de inhoud van de dyslexieverklaring kan deze alleen worden afgegeven door professionals die gekwalificeerd zijn voor het uitvoeren van psycho-diagnostisch onderzoek en beschikken over specialistische kennis op het gebied van leerstoornissen en onderwijsbelemmeringen die daarmee samen kunnen gaan. Daartoe is een academische graad in de klinische (kinder- en jeugd-) psychologie of orthopedagogiek vereist, alsmede een erkende bekwaamheidsregistratie in de psychodiagnostiek, minimaal (op het niveau van) de BIG-registratie

Gezondheidszorgpsycholoog. (In bijlage VI adres voor dyslexiezorgverlener)

Om te voorkomen dat alle leerlingen met leesproblemen worden aangemeld voor een dyslexieonderzoek, heeft de school de functie van poortwachter. De basisschool stelt een leerlingdossier samen om het vermoeden van ernstige dyslexie bij een leerling te onderbouwen. Dit dossier bevat een overzicht van E-scores op lees- en spellingtoetsen en een beschrijving van de geboden hulp op school. Leerlingen bij wie intensieve begeleiding op school onvoldoende helpt, hebben een verwijzing naar de zorg nodig.

Stappenplan bij vermoeden dyslexie:

- Alle leerlingen die een lage IV of V-score hebben op de CITO krijgen extra begeleiding en instructie van de leerkracht.
- Een leerkracht, intern begeleider of remedial teacher biedt minimaal 3 keer per week, 20 minuten per keer, gedurende 3 tot 6 maanden extra begeleiding. Als na 3 toetsmomenten blijkt dat er geen duidelijke vooruitgang is geboekt, wordt dit besproken met de ouders. In het gesprek, samen met de intern begeleider, wordt een vermoeden van dyslexie uitgesproken. Dit aan de hand van de kenmerken en de toetsgegevens.
- De intern begeleider neemt de dyslexiescreening-test af. Deze test kan worden afgenomen bij kinderen vanaf 6 jaar en 6 maanden. Uit deze test komt een score naar voren die al dan niet een verhoogd risico op dyslexie aangeeft. De test kan op ieder gewenst tijdstip in het jaar worden afgenomen. Na afname informeert de intern begeleider de leerkracht en bespreekt de intern begeleider de uitslag met de ouders. De intern begeleider schrijft in een verslag naar ouders het vermoeden van dyslexie. Daarbij wordt verder onderzoek door een orthopedagoog aangeraden.
- De school werkt met het interventieprogramma BOUW! voor risicoleerlingen op leesgebied in groep 2 t/m 4. Jonge kinderen die worstelen met letterkennis, klankbewustzijn en aanvankelijk lezen. Ouders, oudere leerlingen of vrijwilligers fungeren als tutor.
- De school zorgt voor een goede documentatie van de intensieve begeleiding, de remediërende methode die is gevolgd en de resultaten uit de toetsmetingen.
- De ouders kiezen zelf in samenspraak met hun zorgverzekering een gekwalificeerde dyslexiezorgverlener waar de leerling wordt aangemeld voor onderzoek.

- Kinderen met een andere gediagnosticeerde leer en/of gedragsstoornis kunnen via de huisarts terecht bij bijvoorbeeld Julius of De grote rivieren, dit vanwege de complexiteit.
- Blijkt uit het onderzoek dat de leerling ernstig dyslectisch is dan komt het in aanmerking voor vergoede behandeling. Leerlingen die niet in aanmerking komen voor vergoede behandeling, krijgen het onderzoek wel vergoed. Zij kunnen op school verder worden begeleid. Alle leerlingen bij wie de diagnose dyslexie (al dan niet ernstig) is gesteld, ontvangen een dyslexieverklaring.

Hoofdstuk 7 Compenserende en dispenserende maatregelen en hulpmiddelen voor dyslectische leerlingen met een dyslexieverklaring

Lezen:

- extra leestijd voor teksten van zaakvakken
- extra tijd voor het maken van toetsen
- herhaling van de aangeboden lesstof (begrijpend lezen)
- pre-teaching(eventueel door het boek mee naar huis te geven)
- beredeneerd gebruik van de mogelijkheid om de app van Lex te gebruiken. Gemotiveerd inzetten.
- de (zaakvak) teksten vergroot (eventueel aanpassing lettertype) speciaal dyslexielettertype
- samenvattingen en toetsen (ook DMT) op geel papier (indien gewenst)
- de leerkracht geeft bij het opgeven van een repetitie (aardrijkskunde, geschiedenis, natuur en Engels) een kopie van de antwoorden van het werkboek

- app van Lex, gesproken schoolboeken beluisteren via een tablet
- leesliniaal(verkrijgbaar via school)/ bladwijzer/aanwijsblaadje
- gebruik van computer bij het maken van (CITO) toetsen
- bij gebruik liedjesblad, bijbel en liedboek; kind eigen exemplaar geven, de rest moet samenwerken
- bij het onvoorbereid hardop laten voorlezen een makkelijk stuk kiezen en rekening houden met dyslexie
- leerling laten samenwerken met een goede lezer/speller (tutorleren)
- voorlezen of laten voorlezen van teksten en opdrachten
- voorlezen van methodetoets en cito begrijpend lezen of de leerling zelf hardop laten lezen bij de leerkracht

Spelling:

- taakvermindering bij schrijfp opdrachten
- schrijfp opdrachten laten maken met spellingcontrole
- fonetisch opschrijven van topografie
- computerprogramma's gebruiken voor extra oefening
- spellingregels op kaart/fotomapje
- oefenen van woordpakketten thuis of op school
- gebruik van boekjes makkelijk lezen lijn die bij de intern begeleider staan
- gebruik van overhoorprogramma's (wrts e.d.)
- extra hulp bij en tijd voor het schrijven van verhalen, verslagen en werkstukken
- Engels: fonetisch opschrijven van woorden en zinnen. De Engelse repetitievragen in het Nederlands vertalen.

- gebruik van tafelkaart vanaf groep 5 nadat alle tafels zijn aangeleerd, waar mogelijk een kaart waarbij niet alle antwoorden zichtbaar zijn (gatenkaastafelkaart).
- De hoeveelheid van het extra huiswerk van leestalent moet haalbaar blijven voor de leerlingen. Altijd in overleg met de intern begeleider en ouders.

Al het bovenstaande wat op de leerling van toepassing is, wordt opgenomen in het kindplan(zie bijlage V). Op het rapport wordt met een * als voetnoot aangegeven dat er rekening is gehouden met zijn/haar dyslexie.

Hoofdstuk 8 Aangepaste normering en becijfering voor dyslectische leerlingen met een dyslexieverklaring

Spelling:

Vooraf met de leerling afspreken dat 2 van de 4 categorieën worden becijferd. Ook voor de toets melden welke 2 categorieën. In overleg met de leerling wordt bepaald of de toets wel of niet volledig wordt gemaakt. Bij werkwoordsspelling mogen de leerlingen het werkwoordschema erbij houden.

In overleg met de intern begeleider wordt gekeken welke leerlingen voor bovenstaande in aanmerking komen. Goede spellers eventueel niet of pas in een hogere groep.

Eventueel kan met het PI-dictee een ontwikkelingsperspectief gemaakt worden. En dit kan gebruikt worden voor een eigen leerlijn.

Taal:

Dagelijks werk:

De leerlingen worden geattendeerd op spellingfouten en deze worden verbeterd, maar er worden geen punten afgetrokken.

Stelopdrachten; bonuspunten bij goede spelling.

Taaltoets:

Er worden geen punten afgetrokken voor spellingfouten. Fonetische spelling wordt goed gerekend. Tenzij de inhoud van het antwoord dan niet meer klopt.

Lezen:

Het voorlezen voor een cijfer beoordelen op het niveau van de dyslectische leerling.

Technisch lezen wordt op het rapport positief beoordeeld.

Schrijven:

Structuur is belangrijk voor leerlingen met dyslexie. De leerlingen die problemen hebben met het gebondenschrift mogen met blokletters schrijven.

Zaakvakken:

Bij topografie wordt fonetische spelling goed gerekend. Tenzij de inhoud van het antwoord dan niet meer klopt.

Engels:

- Als een woord fonetisch wordt geschreven, wordt dit goed gerekend.
- Fouten m.b.t. dubbele (mede)klinkers worden niet meegerekend.
- Fouten m.b.t. letterverdraaiingen in vaste lettercombinaties worden niet fout gerekend.
- Als een woord door verkeerde spelling een andere betekenis krijgt, gelden de bovenstaande regels niet.

Als de leerling ondanks goede voorbereiding toetsen onvoldoende gemaakt heeft, geef ze dan de mogelijkheid een toets mondeling te herkansen. Het geeft een betrouwbaardere indruk van de kennis van de dyslectische leerling.

Al het bovenstaande wat op de leerling van toepassing is, wordt opgenomen in het begeleidingsplan (zie bijlage IV). Op het rapport wordt met een * als voetnoot aangegeven dat er rekening is gehouden met zijn/haar dyslexie.

Hoofdstuk 9 Het begeleidingsplan en het kindplan

Alle compenserende en dispenserende hulpmiddelen en maatregelen en aanpassingen op het gebied van normeren en becijferen worden opgenomen in een begeleidingsplan (zie bijlage IV en V). De leerling krijgt dan de gehele basisschooltijd dezelfde passende hulp. Er is een doorgaande lijn. De intern begeleider stelt het begeleidingsplan op in overleg met de leerkracht en de ouders. De intern begeleider stelt samen met de leerling, de ouders en de leerkracht het kindplan op en deze wordt als bijlage opgenomen in het begeleidingsplan. Aan het eind van het schooljaar wordt het kindplan met de leerling geëvalueerd. Tussentijdse veranderingen kunnen alleen in overleg met de intern begeleider. Het begeleidingsplan (inclusief kindplan) wordt in groep 8 toegevoegd aan het onderwijskundig rapport voor het voortgezet onderwijs.

Bijlagen

- I Checklist Kenmerken bij Kleuters
- II Checklist Kenmerken groep 3-4
- II Checklist Kenmerken groep 5-8

- IV Begeleidingsplan
- V Kindplan
- VI Adressen dyslexiezorgverleners

Bijlage I

Checklist kenmerken dyslexie bij kleuters

Naam:

Geboortedatum:

Invuldatum:

moeite met het automatiseren van:

- kleuren
- namen
- adres
- dagen, maanden
- telrij
- liedjes, versjes
- verhaal
- woordenrij
- letters

matig fonemisch bewustzijn

woordvindingsproblemen

moeite met hakken-plakken

moeite met rijmen

Dyslexie kan erfelijk zijn.

Deze checklist wordt naast de observatielijst geletterdheid gebruikt. Voor leerlingen met een vermoeden van dyslexie worden ook de specifieke risicofactoren op de observatielijst ingevuld.

Bijlage II

Checklist kenmerken dyslexie groep 3-4

Naam:

Geboortedatum:

Invuldatum:

moeite met het automatiseren van:

letters

omdraaien

tweeklanken (zoals het onderscheid tussen uu-ui-eu)

tijdsoriëntatie

tafels

klokkijken lezen:

trage leesontwikkeling

veel fouten

radend lezen

spellend lezen

omdraaien van letters(b en d)

schrijven:

fonetisch schrijven van woorden

moeite met spellingregels onthouden

vooral veel fouten van allerlei aard

problemen met korte/lange klanken(a-aa, o-oo)

problemen met discriminatie u-ui-eu-uu

problemen met klankposities (klankvolgorde)

samengestelde woorden los opschrijven

bij klankzuivere woorden klanken/letters weglaten

overschrijffouten

traag

omdraaien van letters

letters weglaten

moeite met het schrijven van tweeklanken

moeilijk leesbaar handschrift

- moeite om woorden in lettergrepen te verdelen
- moeite met tijdsdruk bij toetsen
- moeite met structuur aanbrengen
- grote weerstand tegen/weinig interesse in lezen en schrijven
- faalangst
- kan iets niet goed samenhangend uitleggen; woordvindingsproblemen; zinsvindingsproblemen

Dyslexie kan erfelijk zijn.

Bijlage III

Checklist kenmerken dyslexie groep 5-8

Naam:

Geboortedatum:

Invuldatum:

lezen

traag

spellend

radend

slordig

schrijven:

traag

onleesbaar

overschrijffouten

problemen met het onthouden van spellingregels

nog steeds problemen met goed schrijven van klankzuivere woorden; klank weglaten, kort/lang problemen, los schrijven van samengestelde woorden.

moeite met woordbeeld

terugval in resultaten

na oefenen van één categorie of woordpakket wordt een woord vaak goed geschreven, maar moet hetzelfde woord spontaan geschreven worden, dan fout.

moeite met automatiseren

topografie

maanden

jaartallen

moeite met Engels (en andere vreemde talen)

structuur ontbreekt

faalangst

kan geen 2 dingen tegelijk doen

niveauverschil lezen/spelling en andere vakgebieden

grote weerstand tegen/weinig interesse in lezen en schrijven

- kan iets niet goed samenhangend uitleggen; woordvindingsproblemen; zinsvindingsproblemen

Dyslexie kan erfelijk zijn.

Bijlage IV

Dyslexie begeleidingsplan

Naam:

Geboortedatum:

Dyslexieverklaring sinds:

Invuldatum begeleidingsplan: Ingevuld door:

De compenserende en dispenserende hulpmiddelen en maatregelen die de leerling nodig heeft vindt u in het kindplan.(zie volgende blad)

Afspraken met betrekking tot het becijferen en normeren zijn(aankruisen wat van toepassing is):

Spelling:

Vooraf met de leerling afspreken dat 2 van de 4 categorieën worden becijferd. Ook voor de toets melden welke 2 categorieën. In overleg met de leerling wordt bepaald of de toets wel of niet volledig wordt gemaakt. Bij werkwoordsspelling mogen de leerlingen het werkwoordschema erbij houden.

Taal:

- Dagelijks werk:
De leerlingen worden geattendeerd op spellingfouten en deze worden verbeterd, maar er worden geen punten afgetrokken.
- Stelopdrachten; bonuspunten bij goede spelling.
- Taaltoets:
Er worden geen punten afgetrokken voor spellingfouten. Fonetische spelling wordt goed gerekend. Tenzij de inhoud van het antwoord dan niet meer klopt.

Lezen:

Het voorlezen voor een cijfer beoordelen op het niveau van de dyslectische leerling. Technisch lezen wordt op het rapport positief beoordeeld.

Schrijven:

Structuur is belangrijk voor leerlingen met dyslexie. De leerlingen die problemen hebben met het gebondenschrift mogen met blokletters schrijven.

Zaakvakken:

Bij topografie wordt fonetische spelling goed gerekend. Tenzij de inhoud van het antwoord dan niet meer klopt.

Engels:

- Als een woord fonetisch wordt geschreven, wordt dit goed gerekend. Fouten m.b.t. dubbele (mede)klinkers worden niet meegerekend.
- Fouten m.b.t. letterverdraaiingen in vaste lettercombinaties worden niet fout gerekend.

- Als een woord door verkeerde spelling een andere betekenis krijgt, gelden de bovenstaande regels niet.

Als de leerling ondanks goede voorbereiding toetsen onvoldoende gemaakt heeft, geef ze dan de mogelijkheid een toets mondeling te herkansen. Het geeft een betrouwbaardere indruk van de kennis van de dyslectische leerling.

Bijlage V

Kindplan dyslexie

Kindplan dyslexie van:

Geboortedatum:

Invuldatum:

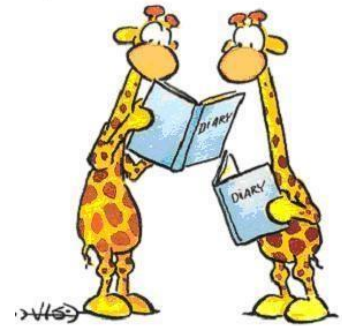
Ik wil graag gebruik maken van de volgende hulpmiddelen:

Bij lezen:

- extra leestijd voor teksten van zaakvakken
- extra tijd voor het maken van toetsen
- herhaling van de aangeboden lesstof (begrijpend lezen)
- pre-teaching(eventueel door het boek mee naar huis te geven)
- gebruik van de daisyspeler
- de (zaakvak) teksten vergroot
- teksten in een ander lettertype
- samenvattingen en toetsen (ook DMT) op geel papier
- de leerkracht geeft mij bij het opgeven van een repetitie (aardrijkskunde, geschiedenis, natuur en Engels) een kopie van de antwoorden van het werkboek
- app van Lex, gesproken schoolboeken beluisteren via een tablet
- leesliniaal(verkrijgbaar via school)/ bladwijzer/aanwijsblaadje
- gebruik van computer bij het maken van (CITO) toetsen
- bij gebruik liedjesblad, bijbel en liedboek een eigen exemplaar
- bij het onvoorbereid hardop laten voorlezen een makkelijk stuk kiezen en rekening houden met dyslexie
- samenwerken met een goede lezer/speller (tutor-leren) voorlezen of laten voorlezen van teksten en opdrachten
- voorlezen van methodetoets en CITO begrijpend lezen of ik lees zelf hardop bij de leerkracht

Bij spelling:

- taakvermindering bij schrijfoopdrachten
- schrijfoopdrachten maken met spellingcontrole
- fonetisch opschrijven van topografie
- computerprogramma's gebruiken voor extra oefening
- spellingregels op kaart/fotomapje

- oefenen van woordpakketten thuis of op school
  - gebruik van boekjes makkelijk lezen lijn die bij de ib'er staan
  - gebruik van overhoorprogramma's (wrts e.d.)
  - extra hulp bij en tijd voor het schrijven van verhalen, verslagen en werkstukken
  - Engels: fonetisch opschrijven van woorden en zinnen. De Engelse repetitievragen in het Nederlands vertalen.
- gebruik van tafelkaart waar mogelijk een kaart waarbij niet alle antwoorden zichtbaar zijn (gatenkaastafelkaart).

Evaluatiedatum en opstellen van nieuw kindplan:

handtekening kind: handtekening ouders:

handtekening
intern begeleider:

Bijlage VI

Adressen dyslexiezorgverleners:

De ouders kiezen zelf in samenspraak met hun verzekering een dyslexiezorgverlener.

Leestalent doet onderzoek naar dyslexie en geeft waar nodig extra hulp. Bij ernstige dyslexie biedt Leestalent dyslectische leerlingen extra hulp en begeleiding. De hulp vindt tijdens schooltijd op school plaats.

Leestalent

Locatie Oud-Beijerland

W. van Vlietstraat 2

3262 GM Oud-Beijerland

Centraal telefoon nummer en e-mail adres

Telefoonnummer: 078-790 0055

Email: info@leestalent.nl

